

Anotace rozsudku ze dne 4. února 2003 ve věci č. 50901/99 – *Van der Ven proti Nizozemsku*

Senát bývalé první sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že situace, které byl stěžovatel vystaven v režimu věznice s maximálním stupněm zabezpečení, zejména kombinace přísných bezpečnostních a kontrolních opatření včetně pravidelných důkladných osobních prohlídek, ve svém souhrnu překročila míru strádání, která je nevyhnutelně spojená s pobytem ve věznici, a došlo proto k porušení článku 3 Úmluvy. Soud dále dospěl k závěru, že omezení podmínek pro návštěvy a kontakt s rodinnými příslušníky stěžovatele sice zasahovalo do jeho práva na respektování rodinného a soukromého života, avšak sledovalo legitimní a přiměřený cíl ochrany veřejné bezpečnosti a k porušení článku 8 Úmluvy nedošlo.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatel byl v roce 1995 obviněn z množství trestných činů, včetně vraždy, zabití, těžkého ublížení na zdraví, znásilnění a drogových trestných činů, a byl vzat do vazby. Trestní řízení skončilo v roce 2002, kdy nejvyšší soud potvrdil rozsudek odvolacího soudu, který odsoudil stěžovatele k trestu odnětí svobody v délce 15 let. Stěžovatel byl původně držen ve vazbě ve věznici s běžným režimem, avšak z důvodu zvýšeného rizika útěku byl převeden do věznice se zpřísněným režimem ostrahy (*EBI – Extra Beveiligde Inrichting*), kde byl držen od roku 1997 do roku 2001.

V tomto období podal stěžovatel dvě žádosti o zpětné převedení do zařízení s běžným režimem – první byla odmítnuta jako nepřipustná a druhá zamítnuta na základě bezpečnostních důvodů. V roce 1999 stěžovatel podal další žádost o převedení, ve které argumentoval tím, že jeho umístění v zařízení se zvýšenou ochranou je nezákonné a porušuje článek 8 Úmluvy zejména právo na soukromí a kontakt s okolním světem. Odvolací soud žádost zamítl a rozhodl, že podmínky zbavení svobody mají oporu v zákoně a neporušují ani článek 3 ani článek 8 Úmluvy.

Po prodloužení pobytu v zařízení se zvýšenou ochranou v roce 2000 podal stěžovatel odvolání k Ústřední radě pro správu trestního soudnictví (*Central Council for the Administration of Criminal Justice; Centrale Raad voor Strafrechtstoepassing*), které bylo zamítnuto. Ačkoliv pravděpodobnost stěžovatelova pokusu o útěk již nebyla považována za extrémně vysokou, v případě útěku by však stále představoval nepřijatelné riziko pro společnost v důsledku činů, ze kterých byl obviněn.

V roce 2001 byl stěžovatel převeden do věznice s běžným režimem v Maastrichtu.

Stěžovatel namítal, že v průběhu pobytu v zařízení se zvýšenou ostrahou byl vystaven silným pocitům bezmoci, deprese a komunikačním problémům. Za nejzávažnější problémy, kterým musel čelit, označil podmínky, za kterých probíhaly návštěvy a ponižující opakující se důkladné osobní prohlídky.

Vězeňský zákon a vězeňský řád z roku 1999 vyhrazoval zařízení se zpřísněným režimem pro vězně, jejichž útěk představuje zvýšené riziko pro společnost a veřejný pořádek, a stanovoval přísnější režim zbavení svobody, zejména co do ostrahy, kontaktu s vnějším světem, průběhu návštěv, kontroly korespondence a telefonních hovorů či pravidel používání pout při pohybu v rámci věznice a mimo ni. Dále stanovil pravidla pro důkladné osobní prohlídky, které byly prováděny při opuštění a návratu do zařízení, před a po proběhnutí návštěvy, po návratu z určitých částí věznice (kliniky, zubní ordinace a holičství), při pravidelných (týdenních) technických prohlídkách cel a v případech, kdy ředitel věznice shledal, že důkladná osobní prohlídka je nutná pro odvrácení ohrožení pořádku a

bezpečnosti ve věznici.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

a) K tvrzenému porušení článku 3 Úmluvy

Stěžovatel namítal, že s ohledem na podmínky zpřísněného režimu ve věznici byl v průběhu více než tříletého výkonu vazby vystaven nelidskému a ponižujícímu zacházení ve smyslu článku 3 Úmluvy. Zejména poukazoval na důkladné osobní prohlídky, během kterých se musel svléct do naha a jejichž součástí byla i prohlídka análního otvoru. Takovéto prohlídky probíhaly pravidelně každý týden v rámci technické prohlídky cely a to bez ohledu na to, zda u stěžovatele došlo ke kontaktu s okolním světem či zda opustil věznici. Prohlídky stěžovatel pociťoval jako vysoce ponižující a kompromitující a založené na rutinní a preventivní bázi, nikoliv na konkrétních bezpečnostních důvodech či jeho chování.

Soud připomněl, že práva chráněná článkem 3 představují základní hodnoty demokratické společnosti a že mučení a nelidské či ponižující zacházení či trestání jsou zakázány bez ohledu na okolnosti a chování stěžovatele (*Labita proti Itálii*, č. 26772/95, rozsudek velkého senátu ze dne 6. dubna 2000). Zacházení je nelidským či ponižujícím, dosáhne-li závažnosti, která přesahuje nevyhnutelnou míru strádání či ponížení spojenou s danou formou zákonného trestu, zbavení svobody či opatření (*V. proti Spojenému království*, č. 24888/94, rozsudek velkého senátu ze dne 16. prosince 1999). Státy v zájmu veřejné bezpečnosti mohou zřídit zařízení se zpřísněným režimem ochrany pro určité skupiny vězňů, je však nezbytné, aby byly zachovány podmínky zajišťující lidskou důstojnost, a aby míra strádání nebyla vyšší, než je nevyhnutelné (*Kudła proti Polsku*, č. 30210/96, rozsudek velkého senátu ze dne 26. října 2000).

Soud již dříve rozhodl, že důkladné osobní prohlídky mohou být nezbytné pro zajištění bezpečnosti ve věznici či předcházení trestné činnosti (*Valašinas proti Litvě*, č. 44558/98, rozsudek ze dne 24. července 2001). V projednávané věci však důkladné osobní prohlídky stěžovatele doprovázely řadu dalších přísných bezpečnostních opatření (stěžovatel mj. mohl být v kontaktu s maximálně třemi dalšími odsouzenými zároveň, jeho kontakt s personálem věznice byl omezen, kromě měsíční návštěvy nejbližších příbuzných byl od návštěvníků oddělen skleněnou přepážkou). Během 3 a půl roku provádění důkladných osobních prohlídek navíc u stěžovatele nebyly nikdy nalezeny žádné nepovolené předměty. Za těchto okolností dle Soudu pravidelné týdenní provádění důkladných osobních prohlídek během technických prohlídek cel, aniž by pro to existovaly přesvědčivé bezpečnostní důvody založené na konkrétní bezpečnostní potřebě či jednání stěžovatele, snižovalo stěžovatelovu důstojnost a vzbouzelo v něm pocity méněcennosti a úzkosti. Soud proto uzavřel, že kombinace těchto rutinních důkladných osobních prohlídek a dalších bezpečnostních opatření dosáhla míry odpovídající nelidskému a ponižujícímu zacházení, čímž došlo k porušení článku 3 Úmluvy.

b) K tvrzenému porušení článku 8 Úmluvy

Stěžovatel dále namítal, že omezení návštěv a jejich bezpečnostní podmínky (stěžovatel byl oprávněn přijímat jednu návštěvu týdně v „uzavřeném“ režimu za bezpečnostním sklem a jednu návštěvu měsíčně v „otevřeném“ režimu, kdy byl nicméně fyzický kontakt omezen na podání ruky), osobní prohlídky, kontrola korespondence a telefonních hovorů a denní kontroly jeho cely ve svém souhrnu porušily jeho právo na respektování soukromého a rodinného života chráněného článkem 8 Úmluvy.

Soud shledal, že namítaný zásah do práva na soukromý a rodinný život měl oporu v zákoně a sledoval legitimní cíl ochrany veřejného pořádku a předcházení trestné činnosti. Bezpečnostní opatření, kterým byl stěžovatel podroben, Soud shledal i přiměřenými, jelikož byla zacílena na příležitosti a místa, kde stěžovatel mohl obdržet informace a prostředky k útoku, a na kontakt s vězeňským personálem, který by se mohl stát cílem jeho útoku. I přes tato opatření stěžovatel mohl přijímat návštěvu jednou týdně a mohl se, byť s omezeními, stýkat s ostatními odsouzenými a účastnit se společných aktivit. Namítaná omezení tedy dle Soudu nepřesáhla to, co bylo v demokratické společnosti nezbytné. K porušení článku 8 proto nedošlo.

